

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 21. marca 1855.

List 23.

Na česa naj gospodar pazi, kadar dnar na pósodo jemlje?

Kadar kdo dnarja na pósodo potrebuje, je se vé da prvo, da človeka dobi, ki dnar ima in ga mu posoditi hoče.

Dobro bi sicer bilo, če bi mogli povedati, kje se dnar izposojati zamore, al tega nismo v stanu. To se namreč ravna po okoljšinah kraja, kjer človek živi, in po družih razmerah, v katerih gospodar živi.

Ali tistim, ki želé dnarja na pósodo, saj dober nauk dati, kje da naj ga na pósodo nikdar ne jemljejo, to smo v stanu jim povedati, — varovati jih namreč odertnikov (vohernikov). Odertniki posojajo tudi dnar in večidel še raje ko drugi pošteni ljudje, — al oni nimajo za nobeno drugo stvar serca, kakor za žakelj svoj. Kadar odertnik kaj posoja, ni dovoljen, da se mu plačajo postavne obresti (činži), — nak! on hoče višje obresti; on išče še drugih dobičkov; on ne dá celega zneska na pósodo vzetega dnarja; on iztirjuje potem tudi brez milosti celi dolg, ki se z mnogimi postranskimi nadavki na silen znesek naraste, in ker to večidel v takem času stori, ko dolžnik naj manj plačati zamore, se dostikrat primeri, da revež pride na kant.

Tedaj se je treba varovati odertnikov! Navadno slabo znamenje je že to, ako tisti, ki dnar posoja, ni zadovoljen z dolžnim pismom, ampak da hoče, da mu dolžnik menico (Wechsel) podpiše. Res je, da po postavah vsakdo, ki se po pogodbi (kontraktu) zavezati more, tudi menico izdati smé. Vendar so menice prav za prav le za tergovce (kupčevavce) in za take ljudi, ki večkrat in veliko z blagom ali dnarjem barantajo, veliko kupujejo in prodajajo, tedaj mnogo plačil imajo. Kmetovavec ali gospodar pa, ki dnarja na pósodo iše, ga potrebuje večidel za delj časa, in za tak dolg je navadno dolžno pismo popolnoma zadosti, če se tudi posojilo le za kratek čas vzame. Večidel pa pride upnik, kateri le na menico posoja, s tim izgovorom, da pravi: menica ne prizadeva toliko stroškov kot dolžno pismo, — dolžnik ne potrebuje tako druzega štampeljna za menico, kakor za dolžno pismo, — pri menici ni treba vpisovanja v gruntne bukve (vtabuliranja), — vse je hitro in na kratko opravljeno itd. To je sploh vse resnica — ali za kmeta je to nevarna resnica, ktera ga zamore na kant pripraviti. Dosto žalostnih skušinj nam to spričuje.

Ker so se tedaj poslednje čase tudi med kmete menice vrivati začele, se nam potrebno zdí, jim razjasniti to reč in jim pred oči postaviti, kako nevarno je podpisati menico, ako jo ima odertnik v rokah. Čujte!

Z menico se lože goljufa, izposojeni dolg se lože večji zapiše kakor v dolžnem pismu. Kadar pride upnik z menico pred sodnijo, se ne praša kakor pri navadnih dolžnih pismih: ali je dolžnik, ki je menico podpisal, tudi res zapisani znesek prejel, ali v dnarji ali v blagu, ali je dnar izposojen bil ali dolg na kakošno drugo vižo se naredil. Kadar je dolžnik menico pod-

pisal, in če je menica sicer prav narejena (za to pa že upnik skerbi), mora dolžnik, kakor hitro ga upnik toži, brez zaslišanja celi znesek v treh dneh plačati, sicer ga po postavi menjopravna eksekucija zadene. Ako toženi dolžnik v teh treh dneh ne plača, ima tožnik pravico polastiti se premoženja dolžnikovega ali pa dolžnika berž zapreti dati.

V ti nevarnosti je kmet, kateri podpiše menico za dolg, ki ga je naredil. Treba je tedaj, da vsak to nevarnost pozna. Nekteri jo sicer že poznajo, pa se tolažijo s tim, da bojo do tistega časa že plačali dolg, ali pa jim upnik prigovarja, da jih bo že čakal ene dni več, če bi ne mogli plačati. Al naj se varjejo, da jih njih gotovost ne goljufa; znajo okoljšine priti, katerih pred vediti ne moremo: ali bomo v stanu plačati. Pa tudi upnik včasih z vso dobro voljo ne more predolgo čakati, če se noče sam sebe v škodo nesti in dolžniku še večjih stroškov na glavo nakopati. Pa tudi s tim se upnik izmuzne iz svoje obljube, da dá menico naprej, ki pride v druge roke, — potem mu sam pomagati ne more, ako bi tudi hotel. Tri dni ima le časa; v tem času bi moral dohtarja (advokata) iskati, ki bi sodni pismo predložil, da to in to mu je upnik obljubil ali kak drug vgovor napravil, — pa pri vsem tem ima tožnik pravico, za varšino dolgá ga eksekvirati, ga tedaj tudi rubiti itd. To vse prizadene veliko stroškov, in če gospodar ni vaje vseh teh potov, v kakošne zadrege pride! Zakaj pri menicah je postava ojstra, nagla. Naj tedaj kmet na to vižo nikdar ne jemlje dnarja na pósodo! Sicer naj pa nikdar ne misli, da menica je vselej le majhen kos papirja, na katerem so nekatere besede natisnjene (drukane) in se le znesek, ime in dan vpiše, — menica zna popolnoma podobna biti dolžnemu pismu, le to je razloček, da v dolžnem pismu se ne smé nikjer beseda menica (Wechsel) brati. Naj tedaj vsak tako pismo dobro prebere in pregleda: ali najde kje besedo „Wechsel“; kakor hitro najde besedo to, naj tacega dolžnega pisma nikar ne podpiše, ako se ne hoče podati v nevarnost, ki jo žugajo menice.

(Konec sledí.)

Pregled gospodarstva.

Vinoreja na Horvaškem in v Slavonii.

V časniku štajarske gospodarske družbe popisuje gosp. Fr. Trumer, višji vertnar družbinega verta, nograđe horvaške in slavonske, ktere je po povabilu zagrebske gospodarske družbe že trikrat obhodil. Vinograde imajo večidel na nizkih goricah, malo jih je celó na ravnem; zemlja je ilovka. Zasadbo novih nogradov večidel opravljajo s ključi (Blindreben), vsahnjene terte nadomestujejo z grubanicami, obrezujejo jih po stari šegi na mnogoverstne viže, na glave in šparone in jih izpeljujejo po 4 do 6 čevljev visoko, ali pa na kratko z glavico brez šparonov; okopujejo jih enkrat povsod, dvakrat in trikrat pa jih okopuje le pridni in bolj premožni gospodar. Res je sicer, da zavolj rodovitne zemlje drugo in tretje oko-

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 24. marca 1855.

List 24.

Na česa naj gospodar pazi, kadar dnar na pósito jemlje?

(Konec.)

Povedali smo od tega našim gospodarjem, kje naj si nikar ne izposojajo dnarja, in kakošnega dolžnega pisma naj nikar ne podpisujejo. Radi bi jim sedaj tudi še povedali, kje naj ga išejo na pósito, — al tega, kakor smo že rekli, nismo v stanju, ker to se ravna po mnogoterih okoljshinah, v katerih se tisti znajde, ki dnarja potrebuje. Vendar jim hočemo kaj malega nasvetovati, kar bi jim utegnilo v prid biti.

Dnar se izposoja ali od kakega premožnega moža, ali pa iz kake javne (očitne) dnarnice, posojilnice itd.

Moža najti, ki nam more in hoče kaj posoditi, je lože ali težje, kakor je kdo tu in tam bolj znan, in kakor se včasih ravno primeri, da zadene na človeka, ki ima dnarja odveč. Do tacega moža pa pridemo ali naravnost sami, ali pa po mešetarjih, ki nam pomagajo, da nam kdo kaj posodi. Pri taci mešetarjih, če niso pošteni ljudje, se je pa treba varovati, da za prijaznost, katero so nam skazali, ne terjajo prevelikega plačila, in za tega voljo je treba vediti, kaj postava o tem pravi. Po postavi ne sme mešetar, ali, če je tudi več mešetarjev, ne smejo vsi skupaj več za mešetarstvo terjati, kakor od 100 goldinarjev le 30 krajc. Kar čez to vzamejo, ali kar si pod katerim koli imenom čez to izgovore, je zoper postavo, ki take, če izposojevavec toži, s povračilom dvojnega zneska kaznuje.

Javnih, cesarskih ali ne cesarskih zalogov ali dnarnic je več, pri katerih se tudi včasih dnar na pósito dobiva, postavimo, posojilnice, hranilnice (šparkase), cesarske kase, ki imajo shranjene otroške dnarje, fare, ki imajo cerkvene dnarje itd.

Kjer koli se nam bo tedaj dnar na pósito dal, se bo treba z dolžnim pismom zavezati, da bomo činž odrajtovali in dolg ob izgovorjenem času povernili; v poroštvo tega se dolžno pismo na njivo, senožet, hišo ali kako drugo posestvo dolžnika vpiše (vtabulira). Le med posebno dobrimi znanci se kaj tacega ne terja. Ravna se pa v tem navadno tako, da upnik ne izroči dnarja dolžniku pred, dokler dolžno pismo ni vtabulirano. To je pa tudi potreba, zakaj upnik mora gotovost v rokah imeti, da je izposojeni dnar zavarovan (zažihran), ker na samo besedo, da na gruntu ali posestvu njegovem ni nobenega dolga ali da ga je le tako malo, da se novi upnik nima škode bati, se upnik ne mora zanašati, zakaj v tem, ko gospodar novega posojila iše, se zna kak drug upnik prenotirati na ravno tisto posestvo, in dolžnik še morebiti sam tega vedil ni.

Kakor tedaj dolžnik upniku ne more za zlo jemati, ako mu ne dá dnarja pred, dokler ni dolžno pismo v gruntne bukve vpisano, tako pa tudi upnik ne sme dolžniku zameriti, če on, dokler ni še dnarja zares prejel, od upnika terja, da mu dá nasprotni list, v katerem pravi, da v dolžnem pismu imenovanega zneska še odšteli, ampak da ga bo še le takrat, ko

bo dolžno pismo pravomočno vtabulirano. Taki nasprotni list je potreben dolžniku, sicer je v veliki nevarnosti, ako upnik ni pošten človek ali če nenadoma umerje in dolžno pismo v druge roke pride, ki se derže tega, kar je v dolžnem pismu zapisanega, čeravno zna biti, da dolžnik še ni dnarja prejel. V taci okoljshinah ni potem družega dokaza, kakor da se tistemu, ki na tako krivo dolžno pismo toži, razsodna prisega (Haupteid) naloži.

Kdor pa iz javnih cesarskih ali družih zalogov ali dnarnic dnar na pósito jemlje, večidel tek nasprotnih pisem ne potrebuje, ker je že zadosti, ako mu dotična kancelija pisanje v roke dá, da bo berž po vtabuliranem dolžnem pismu dnar prejel. Kdor iz kakošne taci dnarnic hoče dnarja na pósito dobiti, mora celi naj novejši izpisek (ekstrakt) iz gruntnih bukev in pa osnovo dolžnega pisma, kakor ga misli narediti, predložiti. Javni cesarski ali drugi zalogi izposojajo dnar le proti postavnemu zavarovanju. Postavna varnost kakšnega posojila pa se tista imenuje, kedar vsi na hišo že poprej vpisani dolgovi s tem novim dolgom vred polovice prave hišne vrednosti ne presežejo, — pri zemljiših (gruntih) pa, če ne presežejo dveh tretjin vrednosti. Javne (očitne) dnarnice pa ne posojajo rade dnarja na same hiše brez zemljiša, pa tudi na mline brez zemljiša ne.

Po „Now. kal. hosp. česk.“

Gospodarska novica.

Maslo iz ogeršičnega olja.

Važna novica posebno ob dragini je bila te dni na znanje dana v zboru dunajske obertnijske družbe. Gosp. dr. Heinrich je pokazal in zboru pokusiti dal maslo iz ogeršičnega olja, ki ga napravlja neka fabrika blizo Lipskega (Leipzig) na Nemškem. Po okusu je to maslo bolje kakor svinsko salo, in tako dobro kakor vsaka druga mast; tudi je dober kup, ker cent velja le 30 do 36 fl. Za pekarije je nek posebno pripravno; gosp. dohtar je obljubil prihodnjič zbor pogostiti z nekim takim pečivom.

Zdravilstvo.

Suhe češplje — krepko zdravilo.

Kdo bi bil mislil, da češplje, ki jih gospodar suši za vžitek doma ali za prodaj, imajo tudi tako imenitno zdravilno moč v sebi! „Saj to ni nič novega — se nam bo morebiti na to odgovorilo — to že vémo, da češpljevo vodo piti je dobro v marsikteri bolezni, in da češplje odperajo trebuh“. Al od tega ne bomo tukaj govorili; povedali bomo vse kaj družega, namreč da suha češplja, položena s svojo notranjo platjo, ali, kakor pravimo, s svojim mesom na rane, v katerih se divje meso napravlja (wildes Fleisch wuchert), je gotovše zdravilo kakor žgan galún ali kakošen drug razjediven lek. Ko bi se ne bili tega očividno prepričali, bi ne bili verjeli; ker pa smo s svojimi očmi to sedaj že večkrat vidili na bolnih